

Kabinet Zaštitnika 020/241-642
Savjetnici 020/225-395
Centrala 020/225-395
Fax: 020/241-642
E-mail: ombudsman@t-com.me
www.ombudsman.co.me

Broj: 26/21

Podgorica, 16. decembar 2021. godine

DK/DK

Zaštitnik ljudskih prava i sloboda Crne Gore nakon završenog postupka po pritužbi adv. XX i prof. YY, a koja se odnosila na poslanicu Socijaldemokratske partije Crne Gore g-đu WW, na osnovu člana 41 Zakona o zaštitniku/ci ljudskih prava i sloboda Crne Gore¹, daje sljedeće:

MIŠLJENJE

I UVOD

1.1. Zaštitniku ljudskih prava i sloboda Crne Gore, obratili su se adv. XX i YY ukazujući na javno izlaganje poslanice WW za koje su cijenili da širi netrpeljivost i diskriminatorne stavove prema pripadnicima srpske nacionalnosti.

1.2. Naime, na prvoj sjednici Zakonodavnog odbora, koja je održana dana 25. decembra, 2020. godine, poslanica WWF u bitnom je izjavila: „Znate li na šta sam najviše ponosna u svom odrastanju od rođenja do danas...što me moja majka, izvorna, pravoslavna Srkinja, iz Užičke Požege, ne posrbica nego izvorna, pravoslavna Srkinja...” da bi, nakon što joj je od strane predsjednika odbora, Marka Kovačevića, ukazano na neprimjerenost termina kojim se poslužila, ista nastavila, navodeći: „Ja govorim da sam najponosnija na činjenicu što me moja majka, pravoslavna Srkinja, rodnom iz Užičke Požege...znači izvorna Srkinja, a ne posrbica...”

1.3. Smatraju da prednji navodi predstavljaju govor mržnje koji je za cilj imao da uvrijedi svakog građanina Crne Gore koji je po nacionalnoj pripadnosti Srbin, jednovremeno ustanovljavajući termin koji predstavlja povod za diskriminaciju ovog dijela stanovništva sa intencijom da ih postavi u društveni ambijent faktičkog pravljenja razlike između njih i

¹ "Službeni list Crne Gore", br.42/11 i 32/14, 21/17

njihovih sunarodnika koji svoju geografsku postojbinu imaju u republici Srbiji i ostalih naroda i nacionalnih manjina iz Preambule Ustava Crne Gore.

1.4. Dodaju da prednje proizilazi kako iz jezičkog tako i iz logičkog tumačenja spornih navoda: „... ne posrbica nego izvorna, pravoslavna Srpkinja...znači izvorna Srpkinja a ne posrbica..." koje upućuje na nedvosmislenu namjeru da se između dva prethodno sračunato ustanovljena pojma, i to u dva uzastopna navrata, a na štetu jednog od njih, stvori distinkcija u pogledu njihovog moralnog, političkog i socijalnog kvaliteta, a koja, lišena svakog objektivnog i razumnog opravdanja, ima diskriminatorni karakter, zasnovan na nacionalnoj pripadnosti, odnosno etničkom porijeklu, budući da je, iznijeta u sklopu javnog diskursa, imala za cilj da manifestuje ideju o svojevrsnoj superiornosti pravoslavnih Srba sa prostora republike Srbije u odnosu na pravoslavne Srbe koji kao njeni građani žive na teritoriji države Crne Gore. U vezi s prednjim, naročito treba imati u vidu da je riječ posrbica pejorativ koji je nastao po uzoru na riječ poturica te da su pejorativi riječi koje sadrže negativan emotivni naboj.

1.5. Pejorativima se izvrgavaju podsmijehu, ismijavanju ili sarkazmu intelektualne, fizičke, moralne i druge karakteristike pojedinaca ili grupe (nacionalne, vjerske, političke). Obično su to leksički oblici u prenesenom, ironičnom smislu. U slučaju kada se pejorativi odnose na pripadnike nacionalne grupe oni uvijek imaju za cilj da omalovaže, odnosno unize pripadnike tih grupa. Pejorativom se, takođe, iskazuje negativan stav govornika prema identitetu drugog, osporava mu se kulturološka samostalnost, negativno se vrednuje ne samo kao pojedinac već i kao pripadnik određenog nacionalnog kolektiva. Zato su pejorativi bili „veoma djelotvorno" jezičko sredstvo u pripremama za progone, istrebljenja, etnička čišćenja i „konačni obračun" sa pripadnicima naroda koje je ideologija, uvijek fašisoidnog karaktera, smatrala drugorazrednim, zaostalim kulturnim ili civilizacijski bezvrijednim. U savremenoj jezičkoj praksi pejorativi ovog tipa, oni koji se odnose na nacionalnu grupu, smatraju se politički nekorektnim oblicima. Semantički (značenjski) potencijal riječi posrbica ima za cilj da unizi ne samo pojedinca, koji se „posrbio", već i da izuzetno negativno odredi i kulturni model kojem taj pojedinac pripada. Takvim, emotivno prenaplašenim i ideološki zloupotrijebljenim jezikom, stvaraju se veoma opasne narativne matrice (stereotipi) koje, istorija to potvrđuje, uvijek dovode do zločina nad pripadnicima naroda na koje se konstruisani pejorativ odnosi.

II ISPITNI POSTUPAK

2.1. Postupajući po ovoj pritužbi, Zaštitnik je u skladu sa odredbom člana 35 Zakona o zaštitniku/ci ljudskih prava i sloboda Crne Gore tražio izjašnjenje na navode iz pritužbe od gđe WW.

2.2. U svom izjašnjenju, ističe se da je termin koji je naveden u potpunosti izvučen iz konteksta. Dodaje da je doslovno istakla na sjednici Odbora: „da me je moja majka koja je izvorna, pravoslavna srpkinja, a ne posrbica, učila....” ukazuje na samoopredjeljenje njene majke. Sloboda izražavanja je zajemčena članom 47 Ustava Crne Gore i članom 10 Evropske konvencije za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda. Ovo pravo se može ograničiti i Ustavom i navedenom konvencijom, u propisanim slučajevima, a koji se na njenu izjavu ne mogu odnositi. U prilog tome govori i praksa Evropskog suda za ljudska prava.

2.3. Dodaje da u pitanju nije i ne može se govoriti o govoru mržnje. Jer, njena izjava nije poziv na nasilje, netoleranciju, mržnju, diskriminaciju i u kontekstu člana 9a Zakona o zabrani diskriminacije, već je posljedica javne debate na Odboru u odnosu na politička, nacionalna, vjerska i druga gledišta, na kojem je govorila u svojstvu poslanice i izvinila se onima koji su se prepoznali. Ističe da nikad nikog u životu nije uvrijedila. Na kraju je rekla i da poštuje svačije pravo da se izjašnjava i osjeća kako hoće, a čitava njena diskusija i ostalih kolega poslanika sa kojima je imala debatu može se odgledati i poslušati uvidom snimka na zvaničnom sajtu Skupštine Crne Gore.

2.4. Ukazuje i na član 86 stav 2 Ustava Crne Gore kojim je propisano da poslanik ne može biti pozvan na krivičnu i drugu odgovornost ili pritvoren za izraženo mišljenje ili glasanje u vršenju svoje poslaničke funkcije. Na kraju zaključuje da je iznenađuje da su podnosioci pritužbe „osjetljivi” na riječ koju su izvukli iz konteksta, a izrečene u javnoj debati, nisu imali za potrebu da reaguju na konstantne seksističke i mizogene napade na njenu ličnost kao poslanicu.

III UTVRĐENE ČINJENICE I OKOLNOSTI

3.1 Iz video zapisa sa Prve sjednice Zakonodavnog odbora održane dana 25. decembra 2020. godine² u obraćanju predsjedniku Odbora g-dinu Marku Kovačeviću, nakon svog izlaganja u smislu Zakona o slobodi vjeroispovijesti ili uvjerenja i pravnom položaju vjerskih zajednica, na 1h i 40' g-đa WW je izjavila: „ Okupacija je pravni termin. To znate. Je l' tako? Kao diplomirani pravnik, pod jedan. Pod dva, WW, nikad nikog uvrijedila nije. Nikad nikoga. Znači, kad neko ima nezakonitu i manjivu državinu, taj je okupirao tuđe i ne možemo to upoređivati sa održajem. Drugo, molim Vas, samo da Vam ja nešto objasnim. Slušajte me.

² Dostupno na: <https://www.youtube.com/watch?v=B96gJReX4gE>, sajt posjećen dana 25. oktobra 2021. godine

Znate li na šta sam najviše ponosna u svom odrastanju, od rođenja do danas? Što me je moja majka, izvorna pravoslavna Srpkinja, iz užičke Požege, ne posrbica, nego izvorna pravoslavna Srpkinja, tokom čitavog..Ja pričam o mojoj majci“.

3.2. Na to je uslijedila opomena i prekid g-dina Kovačevića: Ja se izvinjavam, Vi ste opet upotrijebili termin sada posrbica, i opet Vam kažem. Analogijom, neko drugi, neko drugi može da uvrijedi nekoga isto tako. Nemojte da se tim stvarima služimo“ .

3.3. G-đa WW: „Izvinite gospodine Kovačeviću, gospodine Kovačeviću, ja Vas molim najljubaznije..“

3.4. Marko Kovačević: „Ja poštujem Vas, Vašu porodicu, ali ne određujete se tako prema vjerskim zajednicama i narodima koji žive u Crnoj Gori, koji su građani ove zemlje.

3.5. G-đa WW: „Gospodine Kovačeviću, uporno mi upadate u riječ. Ja Vas najljubaznije molim da slušate šta ja govorim. Ja govorim da sam najponosnija na činjenicu, što me je moja majka, pravoslavna Srpkinja, rodom iz užičke Požege, i tamo mi je ujčevina, znači izvorna Srpkinja a ne posrbica, govorim o mojoj majci, ali ja govorim o mojoj majci.“

3.6. Marko Kovačević: „Molim Vas, opet ste upotrijebili taj termin. Dakle, nije u redu.“

3.7. G-đa WW: „Ako se neko prepoznao, ja se stvarno izvinjavam o tome.“

3.8. Marko Kovačević: Molim Vas, ako možete da nastavite bez toga. Nemojte koristiti, nemojte koristiti termin posrbica, ni poturica, ni bilo koji termin sličnog tipa. U ovoj zemlji žive razni narodi, i ja ne bih želio da na ovoj sjednici neke od tih naroda uvrijedimo kroz te termine. Dakle, nastavite tu priču o Vašoj porodici, ali bez korišćenja tih termina.

G-đa WW: „. Ja ne znam o čemu vi pričate, poštujem svačije pravo, poštujem svačije pravo da se izjašnjava i osjeća kako hoće i u to ne ulazim, govorim o opredjeljenju moje majke, nećete mi to uskratiti da pričam, to može samo ona da mi uskrati, ne možete mi Vi u Skupštini određivati šta ću ja da pričam, pod jedan. Pod dva, poštujem svačije pravo da se izjašnjava kako hoće i u to ne ulazim. Govorim o opredjeljenju moje majke i nećete mi to uskratiti, to može samo ona da mi uskrati. Vaspitavala me čitav život da sam pravoslavna Crnogorka, da govorim crnogorskim jezikom, i da je moja crkva crnogorska pravoslavna crkva, i nikad kad sam došla u ujčevinu, nisam došla a da me nisu dočekali i ujčevina i komšije sa dobrodošla naša Crnogorko. To je ono na šta sam ponosna. Najviše od svog odrastanja do danas.“

IV RELEVANTNO PRAVO

4. 1. Ustav Crne Gore

„Član 7

Zabranjeno je izazivanje ili podsticanje mržnje ili netrpeljivosti po bilo kom osnovu.

Član 8 stav 1

Zabranjena je svaka neposredna ili posredna diskriminacija, po bilo kom osnovu.

Član 17

Prava i slobode ostvaruju se na osnovu Ustava i potvrđenih međunarodnih sporazuma. Svi su pred zakonom jednaki, bez obzira na bilo kakvu posebnost ili lično svojstvo.”

4.2. Univerzalna deklaracija o ljudskim pravima UN u čl. 1. i 2. svim ljudima jemči slobodu i jednakost u dostojanstvu i pravima, bez obzira na "bilo kakvu razliku kao što je rasa, boja kože, pol, jezik, vjera, političko ili neko drugo opredjeljenje, nacionalno ili društveno porijeklo, vlasništvo, rođenje ili neki drugi status".

4.3. Međunarodni Pakt o građanskim i političkim pravima, u članu 20. stav 2 propisuje: "Zakonom će se zabraniti svako zagovaranje nacionalne, rasne ili vjerske mržnje koje predstavlja podsticanje na diskriminaciju, neprijateljstvo ili nasilje.

4.4. Evropska konvencija za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda

„Član 10

1. Svako ima pravo na slobodu izražavanja. Ovo pravo uključuje slobodu mišljenja i slobodu primanja i prenošenja informacija i ideja, bez miješanja javne vlasti i bez obzira na granice. Ovaj član ne sprječava države da zahtijevaju dozvole za rad od radio, televizijskih i filmskih kompanija.

2. Ostvarivanje ovih sloboda, budući da uključuje obaveze i odgovornosti, može podlijevati takvim formalnostima, uslovima, ograničenjima ili sankcijama predviđenim zakonom i koje neophodne u demokratskom društvu u interesu nacionalne sigurnosti, teritorijalnog integriteta ili javne sigurnosti, sprječavanja nereda ili zločina, zaštite zdravlja i morala, ugleda ili prava drugih, sprječavanja širenja povjerljivih informacija ili u interesu očuvanja autoriteta i nepristrasnosti sudstva.

u članu 14 propisuje „Uživanje prava i sloboda predviđenih u ovoj Konvenciji obezbeđuje se bez diskriminacije po bilo kom osnovu, kao što su pol, rasa, boja kože, jezik, vjeroispovest, političko ili drugo mišljenje, nacionalno ili socijalno poreklo, veza s nekom nacionalnom manjinom, imovno stanje, rođenje ili drugi status.

Član 14

Uživanje prava i sloboda predviđenih u ovoj Konvenciji obezbeđuje se bez diskriminacije po bilo kom osnovu, kao što su pol, rasa, boja kože, jezik, vjeroispovest, političko ili drugo mišljenje, nacionalno ili socijalno poreklo, veza s nekom nacionalnom manjinom, imovno stanje, rođenje ili drugi status.“

4.5. Protokol 12 uz Evropsku konvenciju za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda u članu 1 propisuje opštu zabranu diskriminacije:

1. Svako pravo koje zakon predviđa ostvarivaće se bez diskriminacije po bilo kom osnovu kao što je pol, rasa, boja kože, jezik, vjeroispovijest, političko ili drugo mišljenje, nacionalno ili socijalno porijeklo, veza sa nekom nacionalnom manjinom, imovinsko stanje, rođenje ili drugi status.

4.6. Preporuka br. R (97) 20 Komiteta ministara Savjeta Evrope državama članicama o „govoru mržnje“

Polje primjene

Načela koja slijede odnose se na govor mržnje, naročito na govor mržnje koji se širi posredstvom medija.

Za potrebe primjene ovih načela, izraz „govor mržnje“ podrazumijeva sve oblike izražavanja koji šire, raspiruju, podstiču ili pravdaju rasnu mržnju, ksenofobiju, antisemitizam ili druge oblike mržnje zasnovane na netoleranciji, uključujući tu i netoleranciju izraženu u formi agresivnog nacionalizma i etnocentrizma, diskriminacije i neprijateljstva prema manjinama, migrantima i ljudima imigrantskog porekla.

Načelo 2

Vlade država članica treba da uspostave i održavaju cjelovit pravni okvir koji se sastoji od odredaba građanskog, krivičnog i upravnog prava o govoru mržnje i koji omogućava državnim i sudskim vlastima da u svim slučajevima usklade poštovanje slobode s poštovanjem ljudskog dostojanstva i zaštite ugleda ili prava drugih.

Načelo 3

Vlade država članica treba da obezbijede da u nacionalnom pravnom okviru uplitanje u slobodu izražavanja bude usko ograničeno i da se primjenjuje na zakonit i nearbitraran način, na osnovu objektivnih kriterijuma. Osim toga, u skladu s osnovnim zahtjevima vladavine prava, svako ograničavanje slobode izražavanja ili uplitanje u nju mora biti podložno nezavisnoj sudskoj kontroli. Ovaj zahtjev je posebno važan u slučajevima kada sloboda izražavanja mora da pomiri ideal slobode s poštovanjem ljudskog dostojanstva i zaštite ugleda ili prava drugih.

4.7. Deklaracija Komiteta ministara o slobodi političke debate u medijima od 12. februara 2004. godine, ističe da sloboda političke debate ne uključuje slobodu da izraze rasistička mišljenja ili mišljenja koja su podsticanje na mržnju, ksenofobiju, antisemitizam i sve oblika netolerancije.

4.8. Zakon o zabrani diskriminacije (Službeni list CG br 46/10, 40/11, 18/14, 42/17):

“Član 9a

Govor mržnje je svaki oblik izražavanja ideja, tvrdnji, informacija i mišljenja koji širi, raspiruje, podstiče ili pravda diskriminaciju, mržnju ili nasilje protiv lica ili grupe lica zbog njihovog ličnog svojstva, ksenofobiju, rasnu mržnju, antisemitizam ili ostale oblike mržnje zasnovane na

netoleranciji, uključujući i netoleranciju izraženu u formi nacionalizma, diskriminacije i neprijateljstva protiv manjina.”

4.9. Zakon o zaštitniku/ci ljudskih prava i sloboda Crne Gore (Sl.list CG br. 42/11, 32/14 i 21/17):

„Član 27

Zaštitnik je institucionalni mehanizam za zaštitu od diskriminacije.

Član 41 stav 1

Nakon završetka ispitivanja povrede ljudskih prava i sloboda Zaštitnik/ca daje mišljenje o tome da li je, na koji način i u kojoj mjeri došlo do povrede ljudskih prava i sloboda.”

V ZAKLJUČNA OCJENA

5.1. Prilikom odlučivanja i zauzimanja stava u ovom predmetu, Zaštitnik je imao u vidu navode iz pritužbe, izjašnjenje g-đe WW, video zapis Prve sjednice Zakonodavnog odbora održane 25. decembra 2020. godine, kao i gore navedene antidiskriminacione i druge propise domaćeg i međunarodnog prava.

5.2. Utvrđujući činjeničnu i pravnu podlogu, Zaštitnik je temeljio stav na primjeni principa Evropske konvencije za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda, i to primarno člana 10 Konvencije. Naime, član 10 štiti slobodu izražavanja u svim njenim komponentama (sloboda da se posjeduju, šire ili primaju informacije) a koja se smatraju jednim od temelja svakog demokratskog društva i igra centralnu ulogu u zaštiti drugih prava sadržanih u Konvenciji i njenim protokolima.

5.3. Ono što ne potpada pod opseg člana 10 je govor mržnje i podsticanje na nasilje koje nije obuhvaćeno zaštitom iz člana 10, i to posebno kada postoji namjerna i direktna upotreba riječi koje podstiču na nasilje i kada postoji stvarna mogućnost da dođe do nasilja.

5.4. Naime, govor mržnje kao oblik izražavanja posmatra se u kontekstu fakultativnih ograničenja koja su propisana članom 10, stav 2 Evropske konvencije, a koja se mogu uvesti zbog „interesa nacionalne sigurnosti, teritorijalnog integriteta ili javne bezbjednosti, sprječavanja nereda ili zločina, zaštite zdravlja i morala, ugleda ili prava drugih, sprječavanja širenja povjerljivih informacija ili u interesu očuvanja autoriteta i nepristrasnosti sudstva”.

5.5. Prema međunarodnim standardima, radnja izvršenja govora mržnje predstavlja govor u najširem smislu. Kod ovog pravnog instituta moraju biti kumulativno ispunjena tri elementa. Pa tako, kod govora mržnje - 1) ideja, izražavanje ideja, informacija ili mišljenja mora biti izrečeno izričito ili konkludentnim radnjama, neposredno ili posredno, 2) izražavanje ideja mora uvijek biti javno (u glasilima, publikacijama, skupovima ili mjestima dostupnim

javnosti, ispisivanjem poruka i simbola, dijeljenje letaka i sl) i 3) djelovanje prema trećima nije vrednosno neutralno već je po definiciji negativno i podrazumijeva izazivanje i širenje mržnje i nasilja ili diskriminacije u najširem smislu. Pri zauzimanju stava, Zaštitnik je imao u vidu i praksu Evropskog suda za ljudska prava koji stoji na stanovištu da se javne ličnosti i političari neizbježno i svjesno izlažu strogom javnom nadzoru. Stoga, oni moraju da iskazuju veći stepen tolerancije³. U obzir je uzeo i preporuku EKRI-a broj 15. prema kojoj podstrekivanje znači „izjavu o grupama ili osobama koje stvaraju neposredni rizik od diskriminacije, neprijateljstva ili nasilja nad osobama koje im pripadaju“.⁴

5.6. Zaštitnik se u konkretnom slučaju nije bavio porijeklom i semantičkim značenjem termina „posrbica“, već stoji na stanovištu da ukoliko taj termin vrijeđa ili može da vrijeđa pojedinca ili grupu lica, a u datoj pravnoj stvari vrijeđa podnosiocima pritužbe - smatra da se radi o neprihvatljivom korišćenju tog termina. Pa tako, pri sagledavanju prednjih kriterijuma i analize spornog sadržaja, Zaštitnik zapaža da je poslanica WW dva puta upotrijebila izraz „posrbica“ u svom obraćanju zbog čega je opomenuta od strane g-dina Kovačevića, a što je navedeno u dijelu III ovog mišljenja. Pri podvođenju spornog sadržaja pod materijalno pravnu normu govora mržnje kako sa aspekta domaćih tako i međunarodnih standarda, uviđa se da za utvrđivanje istog nedostaje element izazivanja i širenja mržnje i nasilja ili diskriminacije. Uz prednje, Zaštitnik je u kontekstu (ne)utvrđivanja govora mržnje morao cijeliti okolnost da je nakon druge opomene i upozorenja g-dina Kovačevića, poslanica WW uputila izvinjenje na način: „Ako se neko prepoznao, ja se stvarno izvinjavam“... „nikada u životu nikog nisam uvrijedila“, kao i činjenicu da u nastavku iste sjednice poslanica WW nije koristila navedeni termin, te kod nepozivanja na mržnju i nasilje ujedno sa izvinjenjem, taj vid izražavanja nije dostigao stepen oštine koji se može definisati kao govor mržnje.

5.7. Razmatrajući okolnosti ovog predmeta, Zaštitnik konstatuje da se često u Skupštini Crne Gore u kontekstu različitih debata od opšteg interesa upotrebljavaju i pežorativni termini kao što su: „milogorci“, „litijaši“, „sekta a ne crkva“, „lopovi“, „kriminalci“, „teroristi“, kao i drugi uvredljivi termini.

5.8. Kada se analizira praksa međunarodnih tijela u vezi sa govorom mržnje kao ograničenjem slobode izražavanja, onda moramo imati u vidu svrhu, odnosno cilj takvog govora, sadržinu i snagu izgovorenih riječi, kontekst u kojemu su one izrečene, način saopštavanja (vrijeme i mjesto), kapacitet onoga koji se koristio takvim govorom da utiče na

³ ESLJP, CASE OF KULIŠ v. POLAND, presuda od 18. marta, 2008., par.47.;

⁴ Generalna preporuka ECRI-a broj 15

sredinu (politički, vjerski ili lider u lokalnoj sredini), kao i učestalost takvih radnji i postupaka (da li je izgovorena jednom, ili pak dva i više puta u kontinuitetu)⁵.

5.9. Prateći parlamentarne debate, Zaštitnik se ne može oteti utisku da se često koriste riječi koje šokiraju, uznemiravaju, pa i vrijeđaju učesnike/ce debate, a ponekad i sveopštu javnost. U analizi slobode izražavanja Evropski sud dozvoljava ovakav oštar diskurs upravo po pitanju debate u političkom okruženju.⁶

5.10. U tom smislu, sveukupni socijalni kontekst u Crnoj Gori ukazuje na prisutnost nacionalizma i prilično oštar i uvredljiv govor u javnom, a naročito u političkom diskursu, pa je od značaja istaći da bi upravo politički i vjerski lideri i liderke trebali/e da budu promoteri/ke jednakosti, demokratskih vrijednosti i kulture dijaloga. Izjave političara i političarki zauzimaju velik dio medijskog, a time i javnog prostora. Njihovi stavovi se preoblikuju u političke odluke i javne politike koje svakodnevno utiču na živote ljudi, pa se iz tog razloga oni/e posebno moraju suzdržavati od bilo kakvog odstupanja od demokratskih vrijednosti, te dodatno imaju odgovornost da aktivno sudjeluju u suzbijanju govora mržnje i govora koji poziva na diskriminaciju. Isto tako, brojna sociološka istraživanja potvrđuju da se društvena matrica ponašanja oblikuje putem političkog govora, odnosno pristajanja i usvajanja dominatnih političkih stavova bez obzira da li se to odnosi na većinu ili manjinu koja participira u tim procesima.

5.11. Imajući u vidu svakodnevne društvene podjele i već duboko podijeljenu javnost, ukazujemo poslanici WW na upotrebu govora, kojim se podstiče kultura dijaloga, time i afirmacija različitosti u političkom diskursu.

**ZAMJENICA ZAŠTITNIKA
LJUDSKIH PRAVA I SLOBODA CRNE GORE**

Nerma Dobardžić

Dostavljeno:

- 1. Podnosiocima pritužbe;*
- 2. Licu na koje se pritužba odnosi;*
- 3. U spise predmeta.*

⁵ Evropska komisija protiv rasizma i netolerancije (ECRI) pri Savjetu Europe Opšta preporuka br.15 za borbu protiv govora mržnje u stavu 16;

⁶ Vodič za član 10 EKLJP Sloboda izražavanja, str. 37 - 42

